

Mato ZOVKIĆ

Vjerska sloboda i novi vjerski pokreti u Europi

Izveštaj s ekumenskog susreta u Madžarskoj

Od 21. do 25. rujna 1997. održan je ekumenski studijski susret na temu "Vjerska sloboda i novi vjerski pokreti u Srednjoj i Istočnoj Europi" u centru madžarskih isusovaca za duhovnu obnovu zvanom "Manreza", u mjestu Dobogoko blizu Budimpešte. Predstavnik katoličkih biskupskih konferencija, reformiranih i pravoslavnih crkava pozvali su u službenom pismu predsjednik Madžarske biskupske konferencije nadbiskup Istvan Seregely i predsjednik Ekumenskog vijeća crkava u Madžarskoj (luteranski) biskup Bela Harmati. Glavnu zadaću planiranja, obavještavanja i razaslanja poziva obavio je Ekumenski studijski centar iz Budimpešte na čelu s umirovljenim luteranskim biskupom dr. Karolyjem Tothom. Organizator je od službenih sazivača dobio ovlast da izabere teme i predavače. Susret se sastojao od uvodnog i zaključnog ekumenskog bogoslužja riječi, pet predavanja s opširnim plenarnim raspravama i rada četiriju skupina: teološke, pravno-socijalne, pastoralne i praktične. Bio sam zastupnik BK BiH te od organizatora zamoljen da moderiram rad pastoralne radne skupine.

a) Iz predavanja i rasprave razvidno je da *sekte odgovaraju na tjeskobna pitanja nekih tražitelja*. Pravoslavna Crkva u Rusiji te neke druge crkve u Zapadnoj Europi počele su pratiti djelovanje novih religijskih pokreta (što je dijaloški naziv za nekadašnje "sekte") na molbu roditelja čija djeca su postala sljedbenici takvih pokreta. Tako je po mandatu Evangeličke Crkve u Berlin-Brandenburgu pastor dr. Thomas Gandow počeo 1995. izdavati časopis *Berliner Dialog* koji u podnaslovu "Informacije i stajališta o susretu religija" govori o svom glavnom usmjerenju. On je sudionicima iznio pregled novih religijskih pokreta u Europi, te pokazao kako se neki od njih služe postojećim zakonima o slobodi religije da šire svoje učenje i postupke. Obavijestio je o preporukama Parlamenta Europe iz prošle godine da države članice pomni-

je prate razorno djelovanje nekih sekta, te da ne žure s davanjem položaja "vjerske zajednice" onima za koje postoje provjereni dokazi o kriminalnom djelovanju.

Dr. Michael Nüchtern, koji od 1996. vodi "Zentralinstitut der EKD für Sekten- und Weltanschauungsfragen" u Berlinu, govorio je o teološkim odgovorima na izazove novih vjerskih pokreta. Sekte odgovaraju na tjeskobna pitanja (uglavnom mladih) tražitelja koja ne rješavaju svećenici i pastori povijesnih crkava. Ti odgovori mogu biti dobri ili loši, ali to su odgovori na stvarna pitanja koja postavljaju konkretne osobe.

Američki teolog reformatorskog usmjerenja Dwain Epps, koji je ravnatelj Komisije crkava za međunarodne poslove pri Svjetskom vijeću crkava u Ženevi, govorio je što znači i što ne znači sloboda religije. Na početku se ispričao prisutnim katolicima što u kratkom vremenu koje je dodijeljeno za pojedina predavanja ne može iznijeti noviji katolički nauk o tom pitanju. Zatim je iz usvojenih dokumenata Svjetskog vijeća crkava prikazao načela za slobodu religije na razini pojedinaca i zajednica te pokazao da se postavlja problem kriterija za naziv "religija, religijska zajednica" kod brojnih novih pokreta koji vide da najlakše mogu djelovati ako se dadnu registrirati kao vjerske zajednice, jer nema poreza ni državnog uvida u financijsko i drugo poslovanje.

Profesor dr. Johannes Aagaard, koji je direktor Međunarodnog centra za dijalog u gradu Aarhus u Danskoj i glavni urednik dvaju časopisa (jedan na danskom, drugi na engleskom) o toj tematici, govorio je o izazovima koje novi religijski pokreti postavljaju crkvama i državama. On smatra bitnim informirati javnost o razornom djelovanju nekih novih sekta, te o tome izdaje niz brošura na danskom i engleskom. Budući da neke od tih zajednica koriste postojeće zakone za pokretanje tužba protiv svih koji ih ocrnjuju optužbama, kazao je da o tome valja voditi računa. Neke od takvih sljedba posizu - kazao je - za terorističkim sredstvima uništavanja protivnika, kad im ne koriste redovni sudovi. U obradi osjetljivog pitanja o odnosu državne vlasti prema povijesnim religijama koje su oblikovale kulturu pojedinog naroda ili većine građana jedne države, iznio je mišljenje da im država treba davati posebni položaj, dok prema manjinskim religijama treba nastupati pravično, ali ih po pravima i eventualnom financijskom pomaganju ne bi trebala izjednačavati s većinskom vjerom (*fairness, not equality*).

b) *Pravoslavci se osjećaju ugroženi invazijom orijentalnih kultura i zapadnjačkih sekta.* U večernjim satima pojedini predstavnici mogli su izvijestiti o novim religijskim pokretima u svojim zemljama. Tako smo dobili izvještaj iz Austrije (katolički i protes-

tantski), Slovačke (katolički i protestantski), Ukrajine (protestantski), Rumunjske (pravoslavni i protestantski), Rusije (pravoslavni), Mađarske (protestantski), BiH (katolički), Slovenije (katolički). Rumunjski pravoslavni svećenik i profesor teologije Irimie Marga požalio se da sektaši iz SAD besplatno dijele loš prijevod Biblije i tako se ponašaju kao da pravoslavni Rumunji nikada nisu čuli za Sveto Pismo.

Aleksandar Dworkin, Rus, profesor pravoslavne teologije, obavijestio je o usvajanju popravljene verzije novog zakona o vjerskim zajednicama u svojoj zemlji, te o svom prikupljanju podataka o djelovanju novih religija. Ruska Crkva zadužila ga je da tako počne raditi nakon što su se tisuće roditelja počele žaliti episkopima i državnim ustanovama da neke nove religije njihovu djecu dovode do psihičkih oboljenja i samoubojstava. Predavač se kritično osvrnuo na nezadovoljstvo nepravoslavaca, uključivši i papu Ivana Pavla II., novim zakonom o religijama u Rusiji zato što se Ruskoj pravoslavnoj Crkvi daje poseban položaj u društvu. Za njega i brojne druge pravoslavne teologe to nije pitanje diskriminacije, nego uvažavanje povijesne činjenice da je ruska kultura i nacionalna svijest bitno obilježena pravoslavljem.

Srpski svećenik monah Porfirije Perić, u okviru sudjelovanja u radu skupine koja je prorađivala pastoralna pitanja, govorio je kako u njegov samostan blizu Novog Sada dolaze mladi koji su neko vrijeme bili članovi novih sljedba pa se pokušavaju izvući. Neki od njih moraju na psihijatrijsko liječenje. Također se žalio da su neki od širitelja novih religija zloupotrijebili gostoprimstvo njihova manastira. Predstavnici su iznosili da neke nove religije nastupaju u početku kao humanitarne ili zdravstvene organizacije, nudeći besplatno tečajeve jezika u SAD ili poslovne seminare. Kad sudionici takvih tečajeva i seminara počnu dobivati građu kao da su članovi nove sljedbe, organizatori uzvraćaju kako to nije važno.

U plenarnoj raspravi i radu skupina postavljalo se pitanje dijaloga povijesnih crkava ili nekršćanskih religija s novim vjerskim pravcima. Dok su katolici i protestanti isticali da treba zadržati otvorenost prema onima koji su pozitivni, pravoslavci su iznosili kako takvi koriste susrete s episkopima, monasima ili teolozima za izjave da ih većinska Crkva prihvaća kao partnere.

c) *Preporuke Konferencije crkvama* odraz su svijesti sudionika da su samo predstavnici svojih crkava, a ne pravno tijelo koje bi moglo donositi odluke i obvezatne programe. Zato su na kraju pretresli priopćenje za tisak koje je sastavio dr. Epps, te uz neznatne popravke odobrili objavljivanje teksta. Nakon opisa samog događaja, Priopćenje ovako prikazuje glavni doprinos Konferencije:

"'Novi vjerski pokreti' (NVP) postojali su u jednom ili drugom obliku tijekom povijesti, jer su ljudi tražili smisao i svrhu svoga života kao pojedinci i zajednica. Međutim, nagli nastanak takvih pokreta u posljednjih trideset godina na Zapadu, posebno u Sjedinjenim Američkim Državama, nadmašio je sve slične pojave u ovom stoljeću. Taj razvoj donosi sa sobom i duboko uznemiravanje, jer obuhvaća i pokrete koji prijete razaranjem društvenog tkiva, brižljivo tkanog stoljećima zajedničkim zalaganjem crkava te drugih povijesnih religija i institucija države. NVP donose, zajedno s modelima neoliberalne ekonomije, koji bezobzirno bivaju uvedeni u veoma oslabljena gospodarstva tih država, novu silu za fragmentaciju i destabilizaciju, jer zlorabe ranjivost naroda koji se nastoje oporavljati od desetljeća agresivnog ateizma i službenog progona povijesnih kršćanskih crkava koje nisu imale priliku organizirano manifestirati svoju povijesnu vjeru."

"Konferencija je također skrenula pažnju na skoro nekontroliranu invaziju takozvanih kršćanskih misionara, kršćanskih sekta i pseudokršćanskih pokreta u Istočnoj i Centralnoj Europi koja prijete razaranjem pastoralnih pothvata crkava, dok se one trude oko oporavka od negativnih ostataka poslije komunističke vladavine. Budući da mnoge osobe unutar društva kod tih skupina i njihovih postupaka teško mogu uočavati istinske nove vjerske pokrete, biva dovedena u pitanje vjerodostojnost kršćanskog svjedočenja u cjelini. Sudionici konferencije pozivaju na obnovu ekumenske suradnje među crkvama Istočne i Centrale Europe te suradnje tih crkava s crkvama drugdje, jer je potrebno udružiti napore oko odgovaranja na hitne socijalne i duhovne potrebe naroda ovoga područja... Sudionici konferencije također su uvidjeli važnost učinkovitog partnerstva s državom u zadaći poštivanja vjerske slobode u društvu."

U rad teološke skupine aktivno se uključio predsjednik Mađarske BK koji je sve vrijeme sudjelovao na skupu opravdavajući to u razgovorima s nama katolicima potrebom da naša Crkva bude aktivno nazočna u ovakvim događajima. Ta skupina preporučuje "umrežavanje" ustanova koje proučavaju nove vjerske pravce, kao i to da svaka crkva u pojedinoj zemlji ima svoga stručnjaka "sektologa", kako su govorili pravoslavni sudionici. Tereza Gonsaves, koja je u ime Papinskog vijeća za međureligijski dijalog sudjelovala u radu Konferencije, uključila se u pastoralnu skupinu. Slušajući svećenike i pastore koji su se žalili da njihovi mladi traže kod sekta odgovore na svoja pitanja, istaknula je da bi za dodire s takvim tražiteljima trebalo uključivati laike u svim crkvama. To su sudionici skupine pozdravili, ali su istaknuli da bi laike trebalo odgojiti za tu zadaću. U ovoj i drugim skupinama is-

taknuto je da bi crkve trebale obavještavati roditelje i državne strukture o nazočnosti i eventualnom štetnom djelovanju nekih novih vjerskih pokreta, te obazrivo i otvoreno prihvaćati razočarane povratnike, od kojih neki trebaju i liječničku pomoć.

Ecumenical Study Center, H-1114 Budapest, Bocskai u. 15, obećao je da će u što kraćem roku izdati u obliku knjige predavanja i preporuke radnih skupina, i to na mađarskom, engleskom i njemačkom.